

Падій І. О.

аспірант

Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

Padii I. O.

Postgraduate Student
of National Scientific Centre
“Institute of Agrarian Economics”

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАВДАННЯ РЕЗЕРВІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу підходів вітчизняних і зарубіжних науковців до визначення поняття «резерв» і його місця в обліково-аналітичній сфері підприємства. Розкрито нормативно-правове забезпечення формування та використання резервів на підприємствах. Запропоновано визначення поняття «резерв», яке враховує бухгалтерський аспект резервів підприємства.

Ключові слова: резерв, облікові резерви, формування резервів підприємства, бухгалтерський облік резервів.

Вступ та постановка проблеми. Все частіше в науковій літературі зустрічаються дискусії щодо визначення поняття «резерв», що засвідчує важливість цієї теми. Значною мірою проблема зумовлена недосконалістю нормативно-законодавчої бази України та набуває актуальності в період євроінтеграції. Однакові підходи до обліково-аналітичного забезпечення формування і використання резервів сприятимуть створенню конкурентних умов діяльності вітчизняних підприємств на товарних і фінансових ринках Європейського Союзу.

У зв'язку із цим нами досліджено економічний зміст та функціональні завдання категорії «резерв».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та використання резервів присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Питання економічного змісту та функціональних завдань резервів досліджено в роботах В. Даля, Ф.Ф. Бутинця, С.І. Ожегова, А.Б. Борисова, А. Азриліяна, Й.С. Завадського, Ж.Б. Дюмарше, М.О. Козлової, Й. Бетге, В.В. Бочарова, Ю.А. Вериги, Н.М. Малого, І.В. Нагорної, В.В. Нарезного, Н.В. Новодворського, М.М. Клінова, В.Ф. Палія, В.В. Палія, Я.В. Соколова, Д. Стоуна, К. Хітчінга, Л.К. Сука, П.Л. Сука, І.Й. Яремко, М.І. Баканова, О.Д. Шеремети, А.І. Лозинського, М. Ланди, М.А. Леонтєва, В.Є. Кедрова, С.О. Щенкова, Г.В. Савицька, Я.Д. Крупки.

Однак у поняття «резерв» вкладається різний економічний зміст, визначений галузевою специфікою знань, що зумовлює необхідність подальших досліджень на основі систематизації результатів попередніх наукових розробок.

Метою статті є розкриття економічного змісту та визначення функціональних завдань резервів та забезпечення на підприємстві.

Результати дослідження.

Наявність ризику на підприємстві передбачає здійснення антикризової діяльності, одним із методів якої є створення резервів. Поняття «резерв» має доволі широке визначення серед науковців. Резерви розглядаються з різних позицій: із позиції держави, регіону, окремої галузі та підприємства.

Поняття «резерв» походить від французького слова *reserve*, що в перекладі означає «запас», чи від латинського *reservec* – «економлю, зберігаю». Перші згадки визначення «резерв» знаходять свої витоки ще у Стародавньому Китаї

(1256–1122 рр. до н. е.). Практичне застосування резерви знайшли в Іспанії, Португалії, Італії та Греції на початку XV ст. У цей період резерви використовувалися у чотирьох сферах:

- 1) резерви, призначені для компенсації можливих утрат дебіторської заборгованості;
- 2) резервування фінансових результатів для компенсації можливих ризиків і втрат для зменшення бази оподаткування податком на прибуток і, відповідно, зменшення самого податку;
- 3) резервування фінансових результатів для перегрупування прибутку в розрізі звітних дат;
- 4) резервування ресурсів на покриття збитків.

Обґрунтованість термінології щодо об'єктів є передумовою правильного ведення їх бухгалтерського обліку. Тому різне тлумачення терміну «резерв» призвело до поширення різних його визначень у чинних нормативних документах із бухгалтерського обліку та виникнення проблемних ситуацій на практиці. Отже, доцільно проаналізувати різноманітність підходів до визначення сутності поняття резерву в економічних словниках (табл. 1).

Визначення, представлені в табл. 1, свідчать, що кожне тлумачення поняття «резерв» має багато тотожних рис, але в них прослідковується одна спільна риса: *резерв – це запас у формі матеріальних та/або грошових цінностей, який формується для покриття очікуваних витрат та/або збитків із метою забезпечення стабільності діяльності суб'єкта господарювання*. Вважаємо, що наведені визначення мають відмінності, тому що кожен автор характеризує різні види резервів.

Тлумачення поняття «резерв» можна аналізувати з економічного, бухгалтерського та політичного поглядів. З економічного погляду під резервами слід розуміти запаси ресурсів, які необхідні для постійної роботи підприємства. Вони створюються цілеспрямовано, в разі потреби, у вигляді резервних запасів сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів, виробничих потужностей. У бухгалтерському обліку поняття «резерв» відповідає принципу безперервності діяльності. З політичного погляду під резервами розуміють невикористані можливості поліпшення ефективності виробництва. Виявлення резервів та визначення реальних шляхів їх ефективного використання є основним завданням економічного аналізу.

Визначення резерву за різними економічними словниками

Автор	Визначення категорії
Велика радянська енциклопедія [1, с. 580]	Резерв – це запас чого-небудь на випадок необхідності; джерело, звідки черпаються необхідні нові ресурси
Тлумачний словник В. Даля [2, с. 89]	Резерв – запас, речі про запас, у запасі, запасне військо, запасна сила
Ф.Ф. Бутинець [3, с. 395]	Резерв – це як запас матеріальних цінностей і грошових коштів на випадок необхідності, а також покриття можливих або очікуваних витрат та збитків
Словник С.І. Ожегова [4, с. 550]	Резерв – це запас, звідки черпаються нові сили, ресурси; частина військ, що залишається у розпорядженні керівника, для використання її в потрібний момент; склад військовозобов'язаних, які призиваються в армію за мобілізацією
Великий економічний словник А.Б. Борисова [5, с. 623]	Резерви – це запаси (матеріальні й грошові), створені для компенсації дії різних неврахованих чинників на ринку, стихійних лих, збоїв у виробництві; можливості поліпшення використання наявних виробничих ресурсів
Великий економічний словник А. Азриліяна [6, с. 395]	Резерв – це відокремлена частина активів, яка концентрується у резервних (страхових) фондах, як централізованих, так і децентралізованих, і призначається для покриття непередбачуваних потреб, витрат для підстрахування
Економічний словник Й.С. Завадського [7, с. 395]	Резерв (англ. reserve) – 1. запас на випадок необхідності. 2. джерело, звідки беруть необхідні нові матеріали, сили, енергію, грошові запаси тощо

Джерело: систематизовано автором

Певні теоретичні розробки та практичні дослідження вчених спрямовані на визначення суті поняття «резерв» та його обліково-аналітичних аспектах.

Кожний об'єкт бухгалтерського обліку має певні властивості, специфічні ознаки, які потребують систематизації та групування. І резерви підприємства не є винятком, адже саме правильно наведена класифікація того чи іншого об'єкта дасть користувачам змогу в ході прийняття управлінських рішень вибрати найприйнятніший вид резервів.

В обліковій літературі резервом найчастіше називають суму «відкладену про запас» на випадок непередбачуваних витрат, які поки що не потребують сплати [8, с. 423], а під резервами розуміють «сукупність засобів та цінностей, за допомогою яких господарюючий суб'єкт відповідно до закону чи контракту створює резервний фонд на випадок необхідності» [8, с. 482].

Дослідники економічного аналізу у ХХ ст. під поняттями «резерв» розуміли невикористані можливості збільшення ефективності виробництва, посилення дії чинників, що сприяють зростанню ефективності господарювання та усунення негативного впливу інших чинників [9, с. 138].

На думку Ж.Б. Дюмарше, резерву завжди протистоїть реальна вартість. За часів Ж.Б. Дюмарше вважалося, що створення резерву необхідне для накопичення засобів, призначених для компенсації можливих збитків. Сьогодні ж вважається, що це – накопичення, необхідне для фінансування цільових програм. У першому випадку резерв формували за рахунок прибутку, в другому – за рахунок витрат. При цьому резерви відображаються у складі власних засобів підприємства, а регулятиви віднімаються [10, с. 337].

М.О. Козлова [11, с. 265] зазначає, що в радянський період (а саме післявоєнний) найбільше уваги приділялося виявленню резервів підвищення ефективності виробництва, зниженню собівартості продукції, пошуку невиявлених резервів та резервів потенційних можливостей на підприємствах різних галузей промисловості, тоді як нині увага науковців змістилася на проблематику формування резервів в обліку та особливостей їх покриття реальними активами.

Поряд із цим протягом тривалого часу науковці вели дискусії щодо правильності використання таких понять, як «резерв» та «забезпечення». Результати аналізу

поняття «резерв» в обліковій літературі підтверджують, що на сучасному етапі однозначного тлумачення даного поняття в бухгалтерському обліку не існує. Проведемо аналіз поглядів деяких науковців, які трактували поняття «резерв» та змістовне наповнення сутності цього поняття (табл. 2).

Погляди дослідників, викладені у табл. 2, розкривають економічний зміст досліджуваної категорії і дають нам змогу сформулювати бухгалтерський аспект поняття «резерв». *Резерв – це об'єкт бухгалтерського обліку, який через такі принципи розкриття фінансової звітності, як принцип безперервності та відповідності доходів і витрат, забезпечує покриття можливих та/або очікуваних витрат збитків для достовірного відображення фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємства.* Дане визначення, на нашу думку, найбільш повно відображає призначення резерву, особливості його формування, використання і забезпечення на підприємстві.

Слід звернути увагу на те, що в науковій літературі зустрічається поняття «обліковий резерв». Облікові резерви суттєво впливають на формування фінансового результату та оцінку фінансового стану підприємства, що підкреслюють такі польські науковці, як Л. Беднарські та Й. Геруш, А. Шмерекета, Й. Хлуска, а також М. Гмитрашевич. Так, зокрема, П. Герстнером було сформульовано правило: «Чим більшою є сума резервів порівняно зі статутним капіталом, тим стабільніший фінансовий стан, і чим більша сума забезпечених боргів відносно незабезпечених, тим нижче потенційна ймовірність банкрутства підприємства» [28].

І.Й. Яремко [23] також не виділяє певних класифікаційних ознак резервів, а до резервів науковець зараховує резервний капітал, амортизаційний капітал та резерви капіталу

Значення облікових резервів також визначається через конкретизацію їх функцій, які, на думку М.О. Козлової, полягають у:

- забезпеченні системою бухгалтерського обліку надання об'єктивної інформації про ефективність управління;
- стабілізації інформаційної моделі діяльності підприємства;
- інформаційному забезпеченні фінансового планування [11, с. 7–8].

Визначення сутності та змісту поняття «резерви» вітчизняними та зарубіжними дослідниками

Автор	Трактування поняття «резерви»
<i>Трактування з погляду бухгалтерського обліку</i>	
Й. Бетге [12, с. 13]	Термін «резерви» – це пасивні статті для відображення визначених обов’язків підприємства, які чітко не визначені сумою та змістом на звітну дату, сформовані за рахунок витрат, що повинні бути розподілені в тому періоді, коли виникли ці обов’язки
В.В. Бочарова [13, с. 299–300]	Призначенням резерву є забезпечення фінансової стійкості підприємств у період тимчасового погіршення виробничо-фінансових показників і компенсація низки додаткових затрат, що виникають у процесі виробництва і реалізації продукції
Ю.А. Верига [14]	Класифікує резерви за джерелами утворення (резерви, що створюються за рахунок нерозподіленого прибутку; резерви, що створюються за рахунок витрат звітного періоду) та за нормативно-правовим регулюванням (резерви, що створюються відповідно до чинного законодавства або установчих документів підприємства; резерви, що створюються відповідно до П(С)БО
Ж.Б. Дюмарше [15]	Стверджував, що резерв є накопиченням ресурсів для компенсації можливих збитків
М.О. Козлова [11, с. 7–8]	Облікові резерви – об’єкти, які вводяться до системи бухгалтерського обліку як засіб її оптимізації через забезпечення відповідності доходів та витрат і впливу на фінансовий результат. Доцільність виділення облікових резервів зумовлена тим, щоб чітко показати резерви, які формують у системі бухгалтерського обліку як засіб впливу на фінансовий результат та забезпечення відповідності доходів і витрат
Н.М. Малюга [16, с. 53]	Пропонує вживати поняття «резерви» й обґрунтовує пропозицію тим, що «використання цього поняття в бухгалтерському обліку під час відкриття рахунків та у звітних формах наблизить облік до інших економічних дисциплін, зокрема фінансів», та тим, що «планування фінансів на рівні підприємства і країни не обходиться без використання поняття «резерв», а це відповідає такому підходу до вивчення господарських відносин на макrorівні, як регульована ринкова економіка, яка з погляду сучасних економістів є найбільш ефективною»
І.В. Нагорна [17]	Це одночасно механізм формування в бухгалтерському обліку та звітності об’єктивної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства, відрахування та формування яких є витратами, і джерело компенсації несприятливих наслідків ризиків фінансово-господарської діяльності для забезпечення стійкості фінансового стану підприємства
В.В. Нарезний [18, с. 11]	Створення резерву – це декапіталізація раніше капіталізованих до активу ресурсів, тобто визнання витратами того, що мало ними бути
Н.В. Новодворський та М.М. Клінов [19, с. 10]	Під резервами розуміють ресурси для покриття в майбутньому цільових витрат підприємства
В.Ф. Палій, В.В. Палій [20, с. 336–337]	Пропонують такі групи резервів: резерв на погашення сумнівних боргів; резерв майбутніх витрат та платежів; резерви на знецінення активів (резерв на знецінення цінних паперів тощо); резервний капітал та цільові резервні фонди. Під резервним капіталом дослідники розуміють частину власного капіталу, створеного з чистого прибутку, для покриття балансових збитків та інших утрат, під цільовими резервними фондами – відрахування цільового призначення з чистого прибутку: для покриття очікуваних втрат, компенсації ризику та інших витрат, які виникають у ході фінансово-господарської діяльності та при розподілі прибутку
Я.В. Соколов [15, с. 468]	Резерви – накопичення для покриття очікуваних і чітко визначених витрат підприємства
Д. Стоун, К. Хітчинг [21, с. 68]	Поняття резерв – це сума, що вираховується з прибутку, призначена для відображення зменшення балансової вартості якого-небудь активу або для покриття передбачуваної заборгованості, навіть якщо її величина або дата погашення не можуть бути точно визначені
Л.К. Сук, П.Л. Сук [22, с. 156]	Резерв – це рух коштів, які за рішенням підприємства резервуються для забезпечення майбутніх витрат і платежів та включають їх до поточних витрат періоду й дають оцінку стану підприємства
І.Й. Яремко [23]	Підставні об’єкти, що вводяться в облікову систему для уточнення вартості інших об’єктів
<i>Трактування з погляду економіки</i>	
М.І. Баканова, О.Д. Шеремета [24, с. 236]	Під резервами треба розуміти невикористані можливості зменшення поточних та авансованих затрат матеріальних, трудових та фінансових ресурсів за умови незмінного рівня розвитку продуктивних сил та виробничих відносин
А.І. Лозинський [25, с. 472]	Визначення «резерв» не означає збільшення власних засобів підприємства, а навпаки, в деяких випадках може свідчити про їх утрату або майбутні витрати. Резервам в активі протистоять не засоби, а статті витрат, пов’язані з можливими втратами
М. Ланда [26, с. 225]	Поняття резерву є джерелом для покриття майбутніх втрат
М.А. Леонтьєв, В.Є. Кедров, С.О. Щенков [27, с. 328]	Під резервами розуміють необхідний запас коштів для покриття очікуваних у майбутньому затрат та втрат, що відносяться до поточних операцій, але розмір яких може бути визначений у даний момент лише орієнтовно

Обґрунтованість виділення облікових резервів зумовлена завданням правильно розкрити суть резервів, які формуються у системі бухгалтерського обліку та впливають на фінансовий результат підприємства.

М.О. Козлова [11] акцентує увагу на тому, що облікові резерви мають велике значення в частині забезпечення дії принципів бухгалтерського обліку, а саме: принципу обачності, нарахування і відповідності доходів і витрат, принципу безперервності. Тобто облікові резерви в частині забезпечення дії принципів бухгалтерського обліку, сприяють рівномірному включенню витрат у витрати виробництва, уникненню різкого їх збільшення у певний період (наприклад, резерв на оплату відпусток створюється для подолання різкого збільшення витрат у період масових відпусток) та недопущенню перекручення кінцевого фінансового результату господарської діяльності; в умовах постійної небезпеки виникнення непередбачених утрат та збитків виступають одним із дієвих та ефективних способів захисту підприємства від ризиків, що забезпечує суб'єктам господарювання більш стійкий розвиток і опірність зовнішнім негативним чинникам. Ураховуючи вищесказане, потрібно відзначити, що облікові резерви забезпечують: стабільність та ефективність функціонування підприємства за наявності постійного ризику; реальну оцінку статей активу балансу; відповідність доходів та витрат підприємства; уточнення оцінки капіталу та зобов'язань підприємства. Все це підтверджує доцільність формування облікових резервів.

На думку Я.Д. Крупки, фонд є новим нагромадженням коштів, які часто надходять зі сторони понад вартість власного капіталу, а резерви, як правило, створюються вже з нагромадженого капіталу (прибутку підприємства) [29, с. 229]. Також він зазначає, що в Україні П(С)БО регламентовано створення лише двох типів резервів: резерву сумнівних боргів та резервного капіталу. Науковець уважає, що на рахунках обліковуються деякі фондові джерела, подані як забезпечення наступних витрат і платежів, створення яких, до певної міри, можна зарахувати до резервування [29].

Отже, проблеми термінології та класифікації резервів пов'язані з тим, що кожен дослідник вкладає у це поняття різний зміст залежно від своєї галузевої специфіки знань. Також потрібно врахувати і недосконалість нормативно-законодавчої бази з питань бухгалтерського обліку. Вона містить значну кількість невирішених питань щодо формування та використання резервів відповідно до сучасних умов господарювання. На нашу думку, логічним та необхідним кроком для вирішення проблеми вдосконалення забезпечення, формування та використання резервів є аналіз достатності наповненості нормативно-правової бази України, що регламентує порядок забезпечення резервів, у сучасних умовах ведення обліку на підприємстві.

У системі нормативно-правового регулювання щодо формування та використання резервів можна виділити три рівні:

I – нормативно-правові акти, що регулюють господарські операції, пов'язані зі створенням резервів;

II – нормативно-правові акти, що регулюють ведення бухгалтерського обліку та порядок складання фінансової звітності в частині резервів;

III – внутрішньофірмові положення, що регулюють формування та використання резервів, а також відображення цих операцій в обліку.

Проаналізувавши вимоги чинного законодавства щодо забезпечення, формування та використання резервів, можна конкретизувати виявлені суперечності у законодавчій базі, які ускладнюють формування, використання

та відображення у звітності резервів підприємства. При цьому якщо резерви не створюються, то це розцінюється як порушення встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку. До основних недоліків чинного законодавства, на нашу думку, можна зарахувати такі:

– забезпечення розглядаються як зобов'язання, хоча належать до витрат, що підтверджено п. 13 П(С)БО 11 «Зобов'язання»;

– невідповідність під час визначення забезпечень у чинних П(С)БО: п. 45 П(С)БО 2 «Баланс» зараховує до складу забезпечень цільове фінансування, що суперечить П(С)БО 11 «Зобов'язання»;

– П(С)БО 16 «Витрати» розглядає у складі витрат у вигляді резервів витрати на гарантійний ремонт та гарантійне обслуговування і окремо – резерв сумнівних боргів.

Також українські П(С)БО включають такі визначення:

1) забезпечення – один із видів балансових зобов'язань (п. 6 П(С)БО 11);

2) протє у формі № 1 «Баланс» статті, що відповідають таким забезпеченням, виділені в окрему групу (балансовий розділ II «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»), що знаходиться в пасиві балансу між розділом I «Власний капітал» і розділом III «Довгострокові зобов'язання»;

3) у чинному Плані рахунків забезпечення майбутніх витрат і платежів (рахунок 47) включені до одного класу з рахунками власного капіталу підприємства (клас 4 «Власний капітал і забезпечення зобов'язань»);

4) відповідно до Інструкції № 291, на позабалансовому рахунку 05 «Гарантії та забезпечення надані» враховуються, зокрема, видані підприємством забезпечення виконання власних зобов'язань і платежів (тут маються на увазі поручительства і застави) [30].

В умовах реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку до вимог МСФЗ резервам не приділялося належної уваги. Проблема полягає в обґрунтуванні необхідності створення та вдосконалення класифікації резервів. Рішення про формування певного резерву приймається на підприємстві залежно від його галузевої специфіки, майнового стану, чисельності працівників тощо. Безпосередньо перелік резервів і порядок їхнього формування повинен бути передбачений у документі, який регламентує облікову політику.

У міжнародній практиці під час складання фінансової звітності резерви класифікуються за такими основними ознаками [31, с. 23–24]:

1) Резерви капіталу, зокрема фонд переоцінки вартості, та резерви надходження доходів у майбутньому, різних дотацій та безоплатно одержаних активів.

2) Нормативні резерви (встановлені законодавством) та ненормативні резерви (рішення про створення яких приймає підприємство самостійно).

3) Розподільні, які розподіляються між власниками, та нерозподільні резерви (розподіл цих резервів розпочинається при настанні ліквідації).

4) Цільові резерви (створюються та використовуються на конкретні цілі) та загальні резерви (не мають цільового характеру).

Перелік резервів та порядок їх формування повинен бути зазначений в обліковій політиці підприємства, яка враховує галузеву специфіку, майновий стан, чисельність працівників тощо.

Висновки. Більшість підприємств формує резерви, що визначені їх обліковою політикою, але недосконалість законодавчого трактування поняття резерву створює неоднозначність такої практики. Сформовані на підприємстві резерви відображаються у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, вони здійснюють

суттєвий вплив на капітал підприємства та його фінансові результати.

Виявлено, що процес резервування є одним із найефективніших інструментів забезпечення стабільності діяльності підприємства та самострахування від господарських ризиків. Своєю чергою, резерви забезпечують стабільність та ефективність функціонування підприємства за наявності постійного ризику; реальну оцінку статей активу балансу; відповідність доходів та витрат підприємства; уточнення оцінки капіталу та зобов'язань підприємства. Все це підкреслює особливе значення та необхідність формування облікових резервів для ефективного функціонування підприємства.

Аналіз літературних джерел свідчить, що серед науковців існують неоднозначні погляди щодо трактування

поняття «резерв». Широка різноманітність резервів, їх різний економічний зміст та призначення призводять до термінологічної плутанини та пошуку хибних джерел їх формування і характеру використання. Для розроблення відповідних теоретичних засад нами розглянуто проблемні аспекти термінології та класифікації щодо визначення поняття «резерв», що дало змогу запропонувати тлумачення економічного і бухгалтерського аспектів досліджуваної категорії. *Резерв – це об'єкт бухгалтерського обліку, який через такі принципи розкриття фінансової звітності, як принцип безперервності та відповідності доходів і витрат, забезпечує покриття можливих та/або очікуваних витрат збитків для достовірного відображення фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємств.*

Список використаних джерел:

1. Большая советская энциклопедия: в 30 т. / гл. ред. А.М. Прохоров; изд. 3-е. М.: Советская энциклопедия, 1975. Т. 21. 640 с.
2. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. Т. 4. СПб.: Диамант, 1996. 688 с.
3. Бухгалтерський словник / за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. Житомир: Рута, 2001. 224 с.
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / под ред. Н.Ю. Шведовой; 20-е изд., стереотип. М.: Рус. яз., 1988. 750 с.
5. Борисов А.Б. Большой экономический словарь. М.: Книжный мир, 2001. 895 с.
6. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. М.: Правовая культура, 1994. 528 с.
7. Завадский Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник: менеджмент, маркетинг, підприємництво: навчально-методичний посібник. Київ: Кондор, 2006. 453 с.
8. Короп О. Резерви. Школа бухгалтера. №№ 1–3. URL: <http://www.dtk.com.ua/show/3cid01777.html>.
9. Барнгольд С.Б. Экономический анализ хозяйственной деятельности на современном этапе развития. М.: Финансы и статистика, 1984. 214 с.
10. Соколов Я.В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней. М.: Аудит. ЮНИТИ, 1996. 638 с.
11. Козлова М.О. Облік і контроль процесу резервування (на прикладі діяльності великих промислових підприємств України): дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04; Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. К., 2006.
12. Бетге Йорг. Балансоведение; пер. с нем.; науч. ред. В.Д. Новодворский. М.: Бухгалтерский учет, 2000. 545 с.
13. Справочник финансиста государственного предприятия (объединения) / под ред. М.В. Романовского, И.Н. Лазарева, В.В. Бочарова; 5-е изд., перераб. и доп. М.: Финансы и статистика, 1990. 462 с.
14. Верига Ю.А. Резерви підприємств України: види, методи створення і подання інформації у фінансовій звітності. Науковий вісник ПУСКУ. 2004. № 1(11). С. 116–119.
15. Соколов Я.В., Семенова М.В. Бухгалтерский учёт во Франции. Бухгалтерский учёт. 2000. № 5. С. 69–77.
16. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2005. 548 с.
17. Нагорна І.В. Резерви підприємства як інструмент підвищення фінансової стійкості. URL: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2010_4/Nagorna.pdf.
18. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Финансы підприємств. 2003. № 12. С. 24–36.
19. Зянько В.В., Спіфанова І.Ю. Фінансовий аналіз і звітність. Практикум. Вінниця: ВНТУ, 2008. 83 с.
20. Палий В.Ф., Палий В.В. Финансовый учёт: учеб. пособ.; 2-е изд., перераб. и доп. М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2001. 672 с.
21. Схема распланирования номенклатуры счетов текущего учета трастов: Приказ ВСНХ СССР № 1221, Москва, 11 сентября 1925 г. Счетоводство. 1925. № 9(24). С. 1126–1134.
22. Сук Л.К., Сук П.Л. Финансовий облік: навч. посіб.; 3-є вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2016. 663 с. (Вища освіта XXI століття).
23. Яремко І.Й. Економічні категорії в методології обліку: монографія. Львів: Каменяр, 2002. 192 с.
24. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: учебник; 4-е изд., доп. и перераб. М.: Финансы и статистика, 1998. 416 с.
25. Макарович В.К. Проблеми формування резерву сумнівних боргів: міжнародний досвід та вітчизняна практика. Вісник національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 577. С. 219–225.
26. Ларіков В.Ю. Облік та контроль витрат на ремонт основних засобів виробничого призначення: методика та організація: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». К., 2007. 20 с.
27. Леонтьєва В. Особливості обліку ремонтних витрат в освітніх закладах недержавної форми власності. Бухгалтерський облік і аудит. 2007. № 3. С. 17–25.
28. Герстнер П. Интересные случаи из бухгалтерской практики. М.: Макиз, 1926. 200 с.
29. Крупка Я.Д. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційного розвитку підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 576. С. 145–149.
30. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article/main?art_id=366860&ca_t_id=285157.
31. Палий В.Ф. Комментарии к международным стандартам финансовой отчетности. М.: Аскери, 1999. 352 с.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ЗАДАЧИ РЕЗЕРВОВ И ОБЕСПЕЧЕНИЙ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Аннотация. Статья посвящена анализу подходов отечественных и зарубежных ученых относительно определения понятия «резерв» и его места в учетно-аналитической сфере предприятия. Раскрыто нормативно-правовое обеспечение формирования и использования резервов на предприятиях. Предложено определение понятия «резерв», которое учитывает бухгалтерский аспект резервов предприятия.

Ключевые слова: резерв и обеспечение, учетные резервы, формирование резервов предприятия, бухгалтерский учет резервов.

ECONOMIC ESSENCE AND FUNCTIONAL OBJECTIVES OF RESERVES AND ENSURING AT ENTERPRISE

Summary. The article is devoted to the analysis of the approaches of domestic and foreign scientists regarding the definition of the concept of “reserve” and its place in the accounting and analytical sphere of the enterprise. The regulatory and legal support for the formation and use of reserves at enterprises was disclosed. The definition of the concept “reserve” was proposed, which takes into account the accounting aspect of the enterprise reserves.

Key words: reserve and ensuring, accounting reserves, reserve formation of the enterprise, accounting of reserves.

УДК 342.5:35.088

Панченко В. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
заступник директора
Кіровоградського кооперативного коледжу економіки
і права імені М.П. Сая*

Panchenko V. A.

*Ph.D. in Economics, Associated Professor, Deputy Director,
M.P. Sai Kirovograd Cooperative College of Economics and Law*

МІСЦЕ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті досліджено місце кадрової безпеки як складника системи економічної безпеки підприємств. Вивчено сучасні підходи до трактування поняття «кадрова безпека». З'ясовано роль кадрової безпеки в стратегічному та оперативному управлінні підприємством. Установлено взаємозв'язок між завданнями кадрової безпеки та загрозами. Запропоновано схематичне зображення системи забезпечення кадрової безпеки підприємства. Виокремлено об'єкти та суб'єкти, а також принципи, методи, засоби та функції такої системи. Запропоновано схему взаємодії кадрової безпеки суб'єкта господарської діяльності із зовнішнім та внутрішнім середовищем. Запропоновано структуру підсистеми кадрової безпеки як складника системи економічної безпеки підприємства. Систематизовано основні напрями забезпечення кадрової безпеки підприємства, а саме у процесі підбору кандидатів на вакантні посади, роботи з трудовим колективом, службових розглядів у зв'язку з надзвичайними подіями, планування звільнення співробітників.

Ключові слова: система економічної безпеки підприємства, кадрова безпека, загроза, структура, елементи, напрями забезпечення.

Вступ та постановка проблеми. В умовах ринкової економіки одним з актуальних питань є управління підприємством із позиції економічної безпеки. Підприємства повинні протистояти різного роду загрозам і відновлюватися після їх настання. Успішне функціонування підприємства в умовах ринкової економіки передбачає забезпечення ефективної системи заходів економічної безпеки.

В останні роки підприємства відчувають зростання загроз із боку власного персоналу, що супроводжується погіршенням економічної безпеки підприємства внаслідок збільшення ризиків в управлінні персоналом. За оцінками фахівців, такі ризики можуть не тільки спричинити підприємству фінансові втрати, а й призвести до його повної втрати власниками або до суттєвого зменшення ринкової вартості активів.

Кадрова безпека підприємства є одним із найважливіших складників економічної безпеки підприємства, тому від того, наскільки ефективно вирішуються питання, пов'язані з нею, й залежить безпека підприємства у цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження кадрової безпеки присвячено велику кількість праць відомих науковців, таких як: В. Безбожний, З. Живко, І. Керницький, А. Кибанов, О. Кириченко, Т. Клебанова, Г. Козаченко, О. Ляшенко, І. Мігус В. Ортинський, Ю. Погорелов, Н. Швець та ін.

Метою дослідження є встановлення місця кадрової безпеки в системі економічної безпеки для зниження рівня та кількості загроз, які послаблюють ступень захищеності підприємства з боку персоналу.